

N:o 21.

Af Herr **Björnstjerna:** *Om tillägg till § 13 af Kongl. Förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 April 1866.*

I underdånig skrifvelse af den 7 November 1863 framställde Rikets Ständer begäran om vissa förändringar i lagstiftningen rörande jords eller lägenhets afstående för allmänt behof. Närmaste anledningen härtill gafs genom en motion i Bondeståndet af Nils Andersson från Vermlands län, med tillägg af Sven Rosenberg, åsyftande att minska expropriationskostnaderna vid statens jernvägsbyggnader.

Med anledning af denna underdåniga skrifvelse afläts till nästpåföljande Riksdag en Kongl. proposition med förslag till ny expropriationslag, hvilken, sedan den blifvit af Rikets Ständer antagen och af Kongl. Maj:t fastställd, ännu är i gällande kraft under benämning: Kongl. Maj:ts förnyade nådiga förordning angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof af den 14 april 1866.

I denna förordning finnas intagna alla de förändringar Rikets Ständer i ofvan åberopade underdåniga skrifvelse af den 7 November 1863 förklarar sig för sin del hafva antagit, med undantag blott af andra momentet i § 13 så lydande:

»Skall endast del af jord eller lägenhet afträdas och uppkommer för återstoden synnerlig vinst, i följd af den afsedda anläggningen, då skall sådant vid ersättnings bestämmande i beräkning tagas.»

Med afseende härå anföres i den underdåniga skrifvelsen, bland annat: »Vidare synes ock en oskäligen vinst kunna i det fall, att endast en del af jord eller lägenhet afstås, beredas den till ersättning berättigade, om nemligen ersättningen bestämmes utan tillbörligt afseende å den särskilda fördel, som genom det beslutade arbetets utförande skulle kunna uppkomma för den återstående delen. Ledes t. ex. en kanal genom en vattensjuk mark, kan derigenom beredas egaren eller innehafvaren ett förut saknad tillfälle till markens uppodling och han såmedelst erhålla af anläggningen en fördel, måhända i värde mångdubbelt öfverstigande den förlust, han genom afståendet af en del af marken fått vidkännas. Likaså kan, om egaren fått afstå jord för anläggande af torg, hamnplats, jernvägsstation eller annat dylikt, återstoden genom sitt läge derinvid blifva användbarare än förut till byggnads- eller upplagsplats m. m. och i följd deraf vinna ett betydligt förökadt värde.»

I det inom Justitiedepartementet utarbetade förslag till den nya förordningen hade detta moment bibehållits med en något förändrad formulering, så att orden »synnerlig vinst i följd af den afsedda anläggningen» blifvit utbytta mot »annan vinst än som med anläggningen i allmänhet åsyftad är», men på grund af anmärkningar i Högsta domstolen, af tre bland sju närvarande ledamöter, blef momentet ur förordningen uteslutet, hvarvid dock Hans Exc. dåvarande Justitiestatsministern, vid föredragningen i statsrådet, förklarade sig för sin del icke finna annat än att ett så inskränkt medgifvande i den riktning Rikets Ständer åsyftat, som det förslaget innehåller, kunde utan orättvisa ske.»

Under de år, som sedan dess förflutit, torde emellertid behovet af en liknande föreskrift hafva blifvit allt mer ådagalagdt. Utan tvifvel hade kostnaden för jernvägsanläggningarna kunnat, utan någon obillighet mot jordinnehafvarne, i ej ringa mån förminskas, om en sådan bestämmelse varit gällande, då, om än flerstädes den för desamma behöfliga mark frikostigt afståtts utan eller mot ringa ersättning, detta långt ifrån alltid varit händelsen, utan jordegaren ofta, med stöd af gällande lag, till fullo utkräft sin rätt att låta sig betala med högsta i orten gällande belopp för afträdd jord, förutom ersättning för skada och intrång, allt utan afdrag för de fördelar han genom anläggningen vunne och den ofta högst betydliga värdeförhöjning, som derigenom tillskyndades hans egendom.

I städerna gör sig saknaden af en dylik bestämmelse än mer känbar sedan, med de nya kommunallagarna, en långt större och särdeles glädjande lifaktighet der uppstått, hvilken i många fall medfört förbättringar

och försköningar, hvarom man förr knappast kunnat göra sig förhoppning. Nya stadsplaner hafva äfven blifvit för hela riket fastställda, hvilkas utförande ofta nödvändiggjöra ganska betydliga expropriationer, men som under nuvarande förhållanden i hög grad försvåras genom öfverdrifna expropriationskostnader.

Några exempel härpå torde ej behöfva anföras, då allmänt känt lär vara, hurusom icke blott i Stockholm, utan äfven i andra större städer tomtvärdet hastigt stiger i de trakter, der nya öppna platser, planteringar eller större gator m. m. på stadens bekostnad utföras, till följd hvaraf den behöfliga jorden för dylika anläggningar i högst väsentlig mån för det allmänna måste fördyras, när, enligt nu gällande lag, densamma skall lösas efter *högst* gällande pris och derutöfver ersättning bestämmas, äfven till *högsta* belopp, för skada och intrång, som genom anläggningen kan förorsakas »egaren eller annan», allt utan afseende å de stundom vida öfvervägande fördelar, som på samma gång kunna dem derigenom tillskyndas och måhända medföra flerfaldt ökad värde å deras återstående, i närheten belägna egendom.

De för städernas sundhet, välmåga eller utveckling nödvändigaste förbättringar kunna sålunda omintetgöras eller lång tid fördröjas, endast för att på det allmännas bekostnad bereda några spekulanter en oskäligen vinst.

Önska vi se våra städer och i främsta rummet vår vackra hufvudstad, framskrida något så när i jembredd med utlandets, måste vi göra detta möjligt genom att bereda dem liknande lättnader vid nödvändiga expropriationer, hvilket nu icke är händelsen. Ett väsentligt steg i denna riktning skulle vara antagandet af ett sådant tillägg i expropriationslagen som vid 1863 års riksdag af alla fyra stånden beslöts.

Någon farhåga torde ej behöfva hysas att jordafrädaren skall blifva obilligt lidande genom nämndens utslag, äfven i de fall, då, med afseende å de fördelar honom tillskyndas, hans ersättning blifver mindre rundlig än för närvarande, då erfarenheten tillräckligt ådagalagt att expropriationsnämnder i regeln, och detta med rätta, fästa större afseende vid att den enskildes rätt ej trädas för nära än vid det allmännas fördel. Snarare lär kunna motses att den för oss främmande föreskriften skulle, åtminstone intill dess vi hunnit vänja oss vid densamma, blifva temligen betydelslös.

På grund af hvad anfördt blifvit får jag vördsamt hemställa att Riksdagen ville för sin del besluta,

att § 13 i Kongl. Maj:ts förnyade nådiga förordning af den 14 april 1866 angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof skall erhålla ett nytt moment, hufvudsakligen af följande lydelse:

Skall endast del af jord eller lägenhet afträdas och uppkommer för återstoden synnerlig vinst i följd af den afsedda anläggningen, då skall sådant vid erättningens bestämmande i beräkning tagas.

Om remiss till Lag-Utskottet anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1882.

O. M. Björnstjerna.